

Република Србија
ВЛАДА
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNENJA

Izveštaj sa istraživanja javnog mnjenja

ODNOS GRAĐANA PREMA ROMIMA U REPUBLICI SRBIJI

Projekat: Kako do bolje slike o Romima u medijima

u Beogradu, 30. januara 2013. godine

Република Србија
ВЛАДА
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА

Sadržaj

1. Metodološke napomene.....	3
2. Opis uzorka.....	4
3. Diskriminacija Roma.....	5
4. Ko je diskriminisan u Srbiji?.....	6
5. Kako žive Romi u Srbiji?.....	7
6. Medijska slika o Romima u Srbiji.....	10
7. U kojim oblastima su Romi najugroženiji?.....	17
8. Sažetak.....	19

Република Србија
ВЛАДА
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА

1. Metodološke napomene

ISTRAŽIVANJE REALIZOVAO	Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID), Beograd
VREME SPROVOĐENJA ISTRAŽIVANJA	U periodu između 12 i 19. decembra 2012. godine
TIP I VELIČINA UZORKA	Slučajni, reprezentativni uzorak od 1.600 domaćinstava Srbije bez Kosova i Metohije, starijih od 18 godina
ISTRAŽIVAČKA TEHNIKA	Telefonsko istraživanje
ISTRAŽIVAČKI INSTRUMENT	Upitnik

Република Србија
ВЛАДА
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА

2. Opis uzorka

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena prilikom sprovođenja ovog istraživanja, obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika:

Polna struktura: 60% žena i 40% muškaraca;

Starost: 18-29 godina 13% ispitanika, 30-39 godina 13% ispitanika, 40-49 godina 16% ispitanika, 50-59 godina 22% ispitanika, 60 i više godina 36% ispitanika;

Obrazovanje: bez škole/osnovna škola 16% ispitanika, škola za radnička zanimanja 3% ispitanika, srednja škola 49% ispitanika, viša škola i fakultet 28% ispitanika, učenik/student 4% ispitanika;

Prosečna primanja, u RSD: Ne želi da kaže 39% ispitanika, do 10 000 16% ispitanika, 10-20 000 22% ispitanika, 20-40 000 19% ispitanika, više od 40 000 5% ispitanika;

Regioni: Centralna Srbija 51% ispitanika, Vojvodina 29% ispitanika, Beograd 21% ispitanika.

3. Diskriminacija Roma

Romska nacionalna manjina u Srbiji izložena je otvorenom, veoma prisutnom i rasprostranjenom govoru mržnje, kao i čestim napadima. Svaka objektivna analiza položaja pripadnika romske zajednice u pojedinim oblastima, ukazuje na činjenicu da se i dalje radi o veoma diskriminisanoj kategoriji lica.

U ovom istraživanju smo izdvojili pet oblasti (bezbednost, obrazovanje, zdravlje, zapošljavanje i finansijska sigurnost) od posebnog značaja za svakodnevni život, i istovremeno oblasti u kojima je diskriminacija Roma posebno izražena, u kojima smo od ispitanika tražili da nam daju svoju procenu položaja pripadnika romske nacionalne manjine.

Posebnu pažnju smo posvetili segmentu koji se tiče medijske slike o Romima u Srbiji, jer je stav građana Srbije prema Romima umnogome kreiran slikom koju mediji plasiraju o njima.

Osim pregleda medijskog izveštavanja, u istraživanju smo obradili i stavove građana prema diskriminaciji Roma i njihovom trenutnom položaju u Srbiji.

Važno je napomenuti da je, osim problema koji su pomenuti u ovom istraživanju, još uvek aktuelan problem nedostatak ličnih dokumenata, najviše među prisilno raseljenim Romima sa Kosova i Metohije, što ih onemogućava da ostvaruju osnovna ljudska prava.

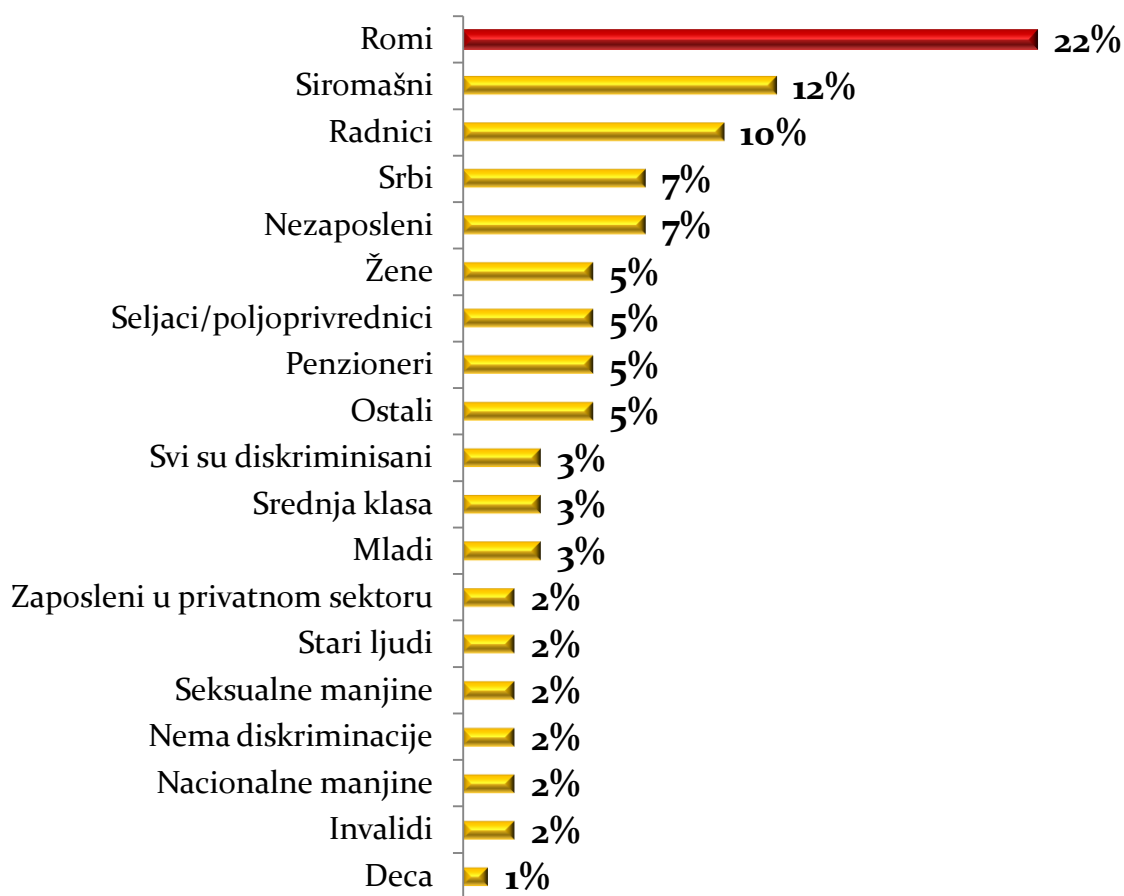
Istraživanja su pokazala i da je 72% romskih naselja nelegalizovano (od ukupno 593), dok je u izveštaju Saveta Evrope sa zabrinutošću konstatovano da samo u Beogradu postoji 137 neformalnih romskih naselja, i da je tokom 2011. godine zabeležen povećan broj prinudnih iseljenja.

4. Ko je diskriminisani u Srbiji?

Dve petine građana (40%) nisu bili u situaciji da nam definišu koja je grupa građana u Srbiji najviše podložna diskriminaciji. Među preostalih 60% građana, izdvajaju se oni koji Rome smatraju najdiskriminisanijom grupom u Srbiji.

Grafikon 1 - Koja je grupa građana, prema Vašem mišljenju, najviše diskriminisana u Srbiji?¹

Više od petine populacije (22% građana) smatra da su u Srbiji Romi najviše diskriminisana grupa građana. Osim nacionalne komponente, diskriminaciju Roma možemo posmatrati i kroz prizmu siromaštva i nezaposlenosti, pa tako još 12% smatra da su u Srbiji najviše diskriminisani

¹ Radi se o otvorenom pitanju gde su ispitanici sami definisali grupu koju smatraju diskriminisanom.

siromašni, a još 7% građana smatra nezaposlene najdiskriminisanimom grupom građana – *videti Grafikon 1.*

S obzirom na činjenicu da su Romi itekako zastupljeni i u ove dve grupe (među najsiromašnijima i među nezaposlenim građanima Srbije) može se reći da je diskriminacija Roma u Srbiji izražena po tri segmenta: *nacionalnom, socijalno-ekonomskom i radno svojinskom* statusu.

Zanimljivo je da čak 7% građana Srbije smatra da su Srbi najdiskriminisaniji u svojoj državi, a još 2% je onih koji smatraju da diskriminacije u Srbiji uopšte nema!

Koliko zaista ljudi u Srbiji smatra Rome diskriminisanim?

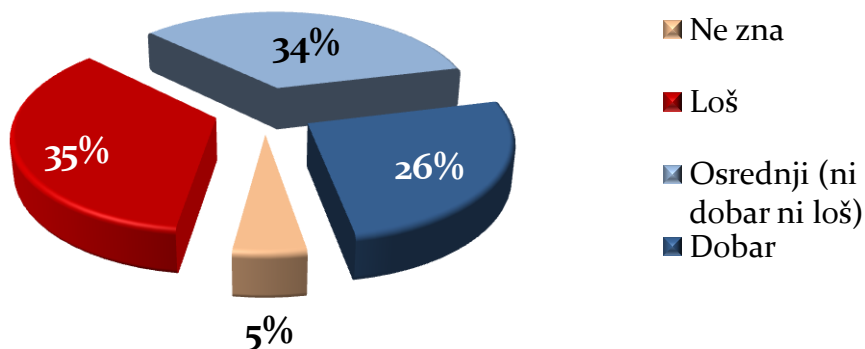
Ukoliko uzmemo u obzir da nam dve petine ispitanika nije izdvojilo niti jednu diskriminisanu grupu dolazimo da podatka da svega 13% od ukupnog broja građana Srbije smatra da su Romi diskriminisani.

5. Kako žive Romi u Srbiji?

Iako se Romi izdvajaju kao najdiskriminisanija grupa, građani ne pokazuju dovoljno svesti o njihovom teškom položaju u Srbiji – *Grafikon 2.*

Svega 35% ispitanika smatra da je položaj Roma u Srbiji loš. Jedna četvrtina ga čak smatra i dobrim (!) dok je svaki treći ispitanik uveren da Romi u Srbiji žive „niti dobro niti loše“.

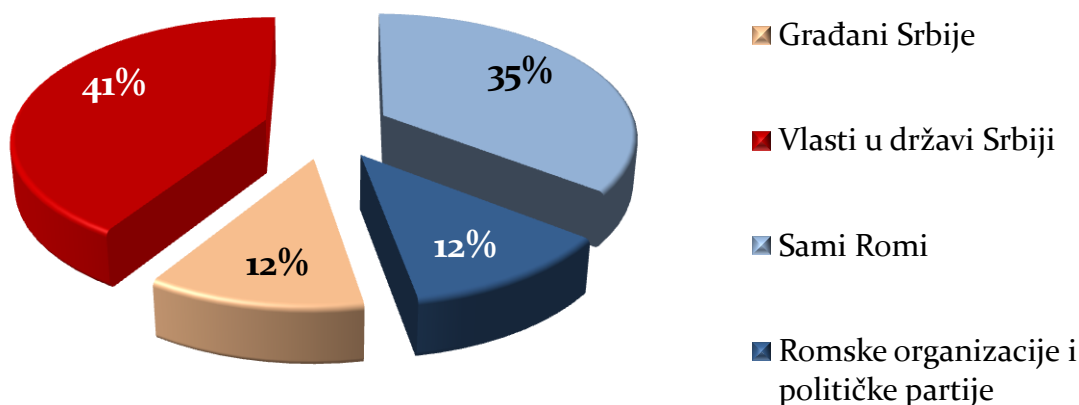
Grafikon 2 – Prema Vašem mišljenju i saznanju, da li je položaj Roma u Srbiji...?

Među ispitanicima koji smatraju da je položaj Roma u Srbiji loš, izdvajaju se četiri činioca koja se smatraju odgovornim za takvu situaciju – *Grafikon 3*.

Grafikon 3 - Ko je najodgovorniji za loš položaj Roma u Srbiji?

Svega 12% ispitanika odgovornost za loš položaj Roma vidi u ponašanju građana Srbije prema njima. Dakle, doza samokritičnosti kod građana Srbije nije preterano izražena po pitanju odnosa prema marginalizovanim nacionalnim grupama.

Istovetan je procenat (12%) onih koji za položaj Roma krive romske političke partije i organizacije.

Nešto više od dve petine građana smatra da odgovornost za loš položaj Roma snose vlasti države Srbije. Ovo je uobičajen nalaz u većini istraživanja, jer se pokazalo da je “dežurni krivac” po pitanju većine problema građana Srbije, često i onih koje su van njenih nadležnosti, upravo država i njeni reprezentanti – Vlada, Narodna skupština i ministarstva.

Stav dobrog dela građana prema Romima se najbolje može sagledati i kroz podatak da čak 35% ispitanika smatra da su Romi isključivi krivci za svoj loš položaj u Srbiji!

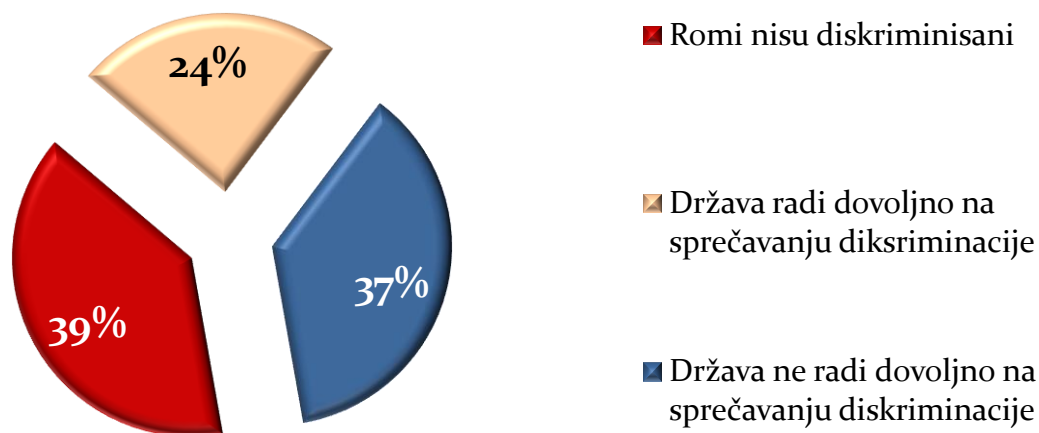
Ovo je još jedan pokazatelj da među građanima Srbije nije dovoljno izražena svest o položaju manjinskih grupa u zemlji, posebno ako se uzmu u obzir realni parametri o životu Roma.

Razloge za ovakvu situaciju ne treba tražiti isključivo u nacionalnom ili statusnom faktoru i komponenti. Građani Srbije su u ovom trenutku preokupirani sopstvenim problemima i često nemaju vremena za probleme svojih sugrađana, dok je sa druge strane i vreme u kome živimo takvo da se lična odgovornost za loš položaj pojedinca, pa i čitave zajednice, podrazumeva.

Dakle, većina građana ne pokazuje dovoljno razumevanja za težak položaj Roma u Srbiji, a u istraživanju nalazimo i dobar deo onih koji smatraju da u Srbiji uopšte nije izražena diskriminacija prema Romima – Grafikon 4.

Grafikon 4 - Da li smatrate da država radi dovoljno na sprečavanju diskriminacije ili ne?

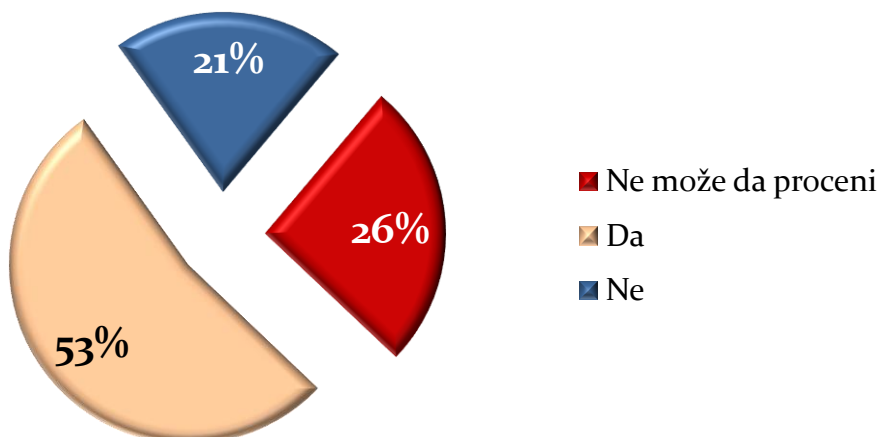
Dve petine građana izričito tvrdi da ne postoji diskriminacija romske populacije u Srbiji!

U pogledu delovanja države na sprečavanju diskriminacije, tek četvrtina ispitanika tvrdi da država radi dovoljno da bi sprečila diskriminaciju Roma, dok 37% ispitanika smatra da bi moglo još mnogo toga da se poboljša kada je u pitanju sprečavanje dalje diskriminacije Roma u Srbiji.

Zanimljivo je da, iako građani u načelu smatraju da država ne radi dovoljno na sprečavanju diskriminacije Roma, čak 53% ispitanika smatra da ipak postoje određene aktivnosti države kojima se pokušava uticati na uključivanje Romske zajednice u društvo!

Grafikon 5 - Da li smatrate da država svojim aktivnostima pomaže uključivanju Roma u društvo?

Ozbiljnija analiza nam ukazuje da gro ispitanika koji smatraju da država preduzima dovoljno aktivnosti na uključivanju Roma u društvo čine upravo oni građani koji smatraju da Romi u Srbiji nisu diskriminisani!

6. Medijska slika o Romima u Srbiji

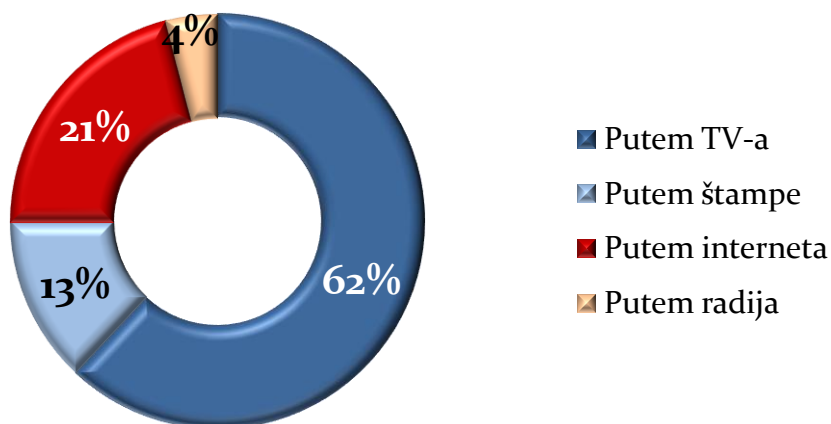
Građani Srbije svoju sliku o dešavanjima u zemlji i svetu u najvećoj meri “grade” pomoću *TV prijemnika* – 62% ispitanika koristi TV kao glavni izvor informisanja – *Grafikon 6*.

Štampani mediji su glavni izvor informacija za 13% građana, a povećano korišćenje interneta u Srbiji se da приметiti kroz podatak da svaki peti građanin kao glavni izvor informisanja koristi internet.

Na radijske informacije se oslanja najmanji broj građana Srbije – svega 4%.

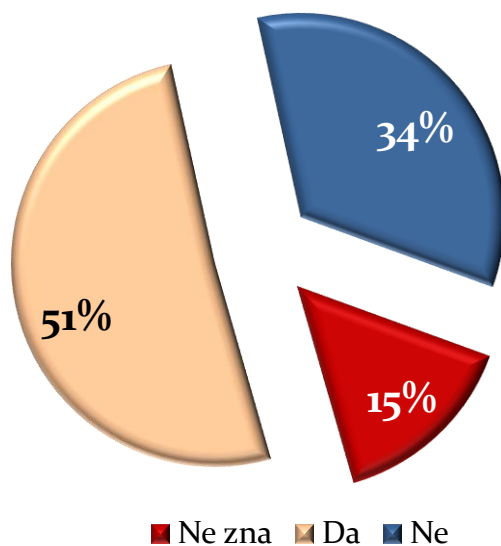

Grafikon 6 - Na koji način najčešće dolazite do svakodnevnih informacija?

Istovremeno, prema mišljenju ispitanika, u medijima ne fali informacija o životu Roma u Srbiji. Svaki drugi ispitanik smatra da mediji posvećuju dovoljno pažnje životu Roma, dok svaki treći ispitanik smatra da mediji nisu dovoljno posvećeni ovom pitanju.

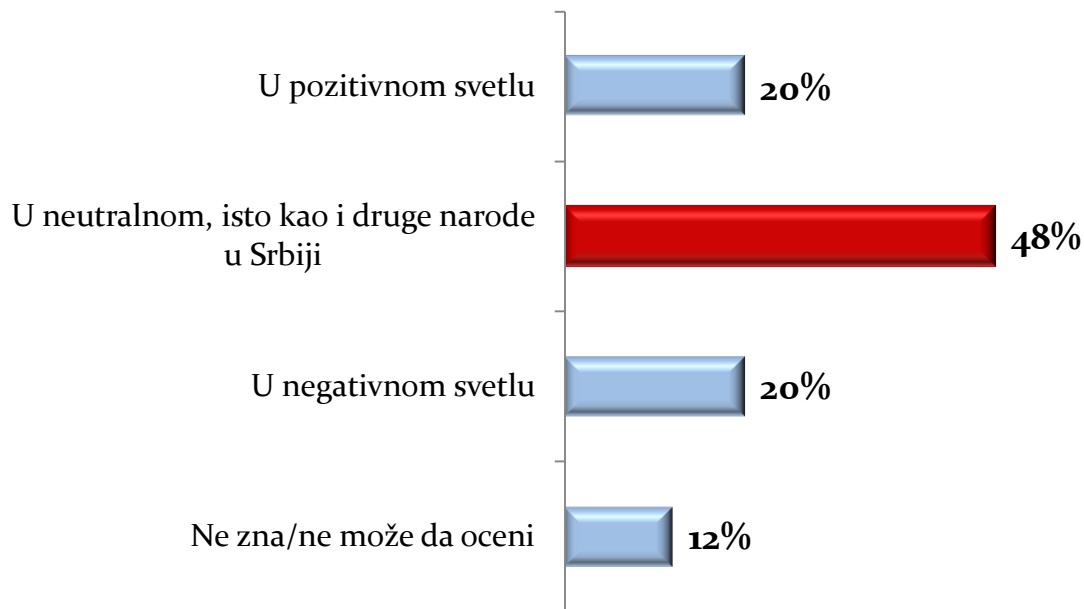
Grafikon 7 - Da li smatrate da mediji u Srbiji posvećuju dovoljno pažnje položaju Roma?

Nemali broj građana (15 %) ne može da proceni da li se mediji u dovoljnoj meri bave pitanjem položaja Roma u Srbiji.

Grafikon 8 - U kakvom svetlu mediji najčešće predstavljaju Rome u Srbiji?

Osim toga što smatraju da se mediji u dovoljnoj meri bave položajem Roma, ispitanici su uvereni u medijsku nepristrasnost po ovom pitanju. Najveći broj ispitanika (48%) smatra da mediji prilikom izveštavanja ne prave razliku između Roma i ostalih naroda (pa i većinskog srpskog) koji žive u Srbiji.

Podjednak broj ispitanika smatra da mediji u pozitivnom/negativnom svetlu predstavljaju Rome u Srbiji (po 20%), dok je 12% onih koji ne mogu da ocene kakvo je medijsko izveštavanje o ovoj zajednici.

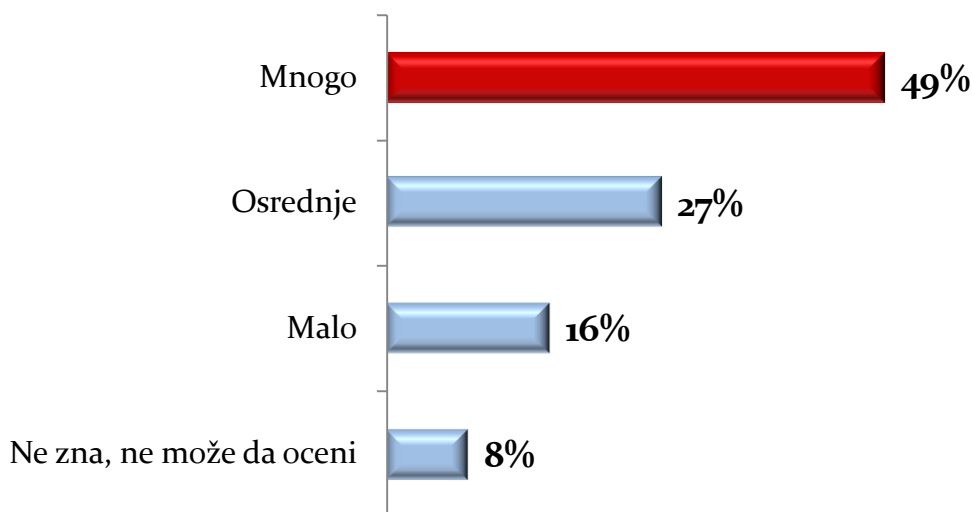
Ispitanici pokazuju da su upoznati sa uticajem medijskog izveštavanja na promenu navika i shvatanja kod građana Srbije. Tri četvrtine ispitanika smatra da su mediji u stanju da svojim izveštavanjem utiču na to da se popravi (ili pokvari?) položaj romske zajednice u Srbiji.

Svaki drugi ispitanik je uveren da mediji itekako MNOGO mogu da utiču na poboljšanje položaja Roma u Srbiji, dok još 27% ispitanika medijski uticaj ocenjuje kao osrednji.

Svega 16% ispitanika smatra da je uticaj medija na poboljšanje položaja Roma u Srbiji mali.

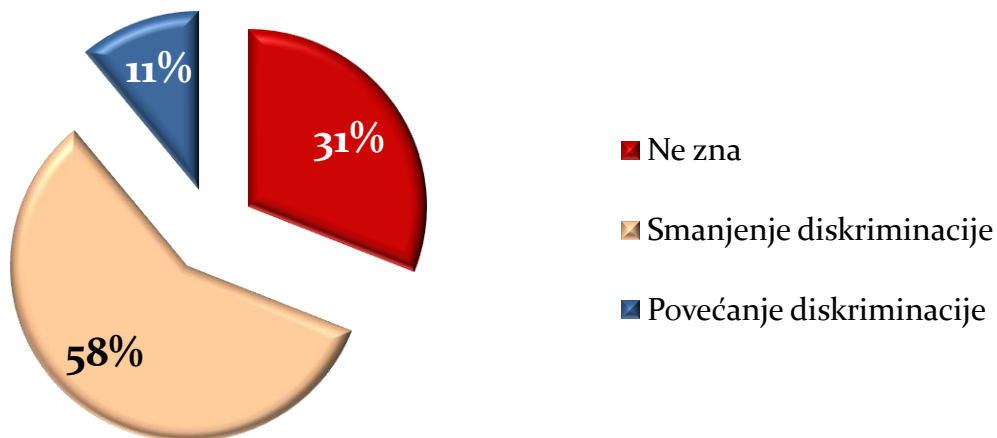
Grafikon 9 - Koliko, prema Vašem mišljenju, mediji mogu da utiču na poboljšanje položaja Roma u Srbiji?

Građani veoma visoko vrednuju trenutno izveštavanje srpskih medija o temama koje se tiču romske zajednice i čak 58% ispitanika smatra da svojim izveštavanjem mediji doprinose smanjenju diskriminacije Roma u Srbiji.

Grafikon 10 - Da li smatrate da trenutno medijsko izveštavanje utiče na smanjenje ili povećanje nivoa diskriminacije Roma u Srbiji?

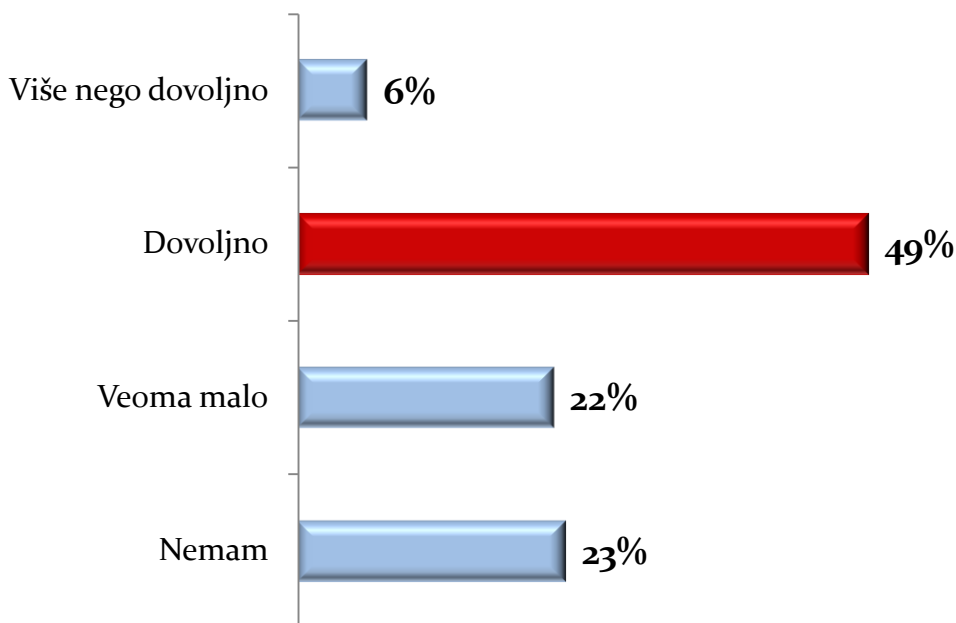

Svega 11% ispitanika smatra da mediji svojim izveštavanjem utiču na povećanje diskriminacije Roma u Srbiji.

Čak 31% ispitanika je neutralno po ovom pitanju, tj. nisu u stanju da procene u kom smeru vodi medijsko izveštavanje – ka povećanju ili smanjenju diskriminacije romske nacionalne zajednice.

Grafikon 11 - Da li Vi lično smatrate da imate dovoljno informacija o životu Roma u Srbiji?

Kao što smo već istakli, građani smatraju da su teme koje se tiču položaja Roma u Srbiji sasvim dovoljno zastupljene u medijima.

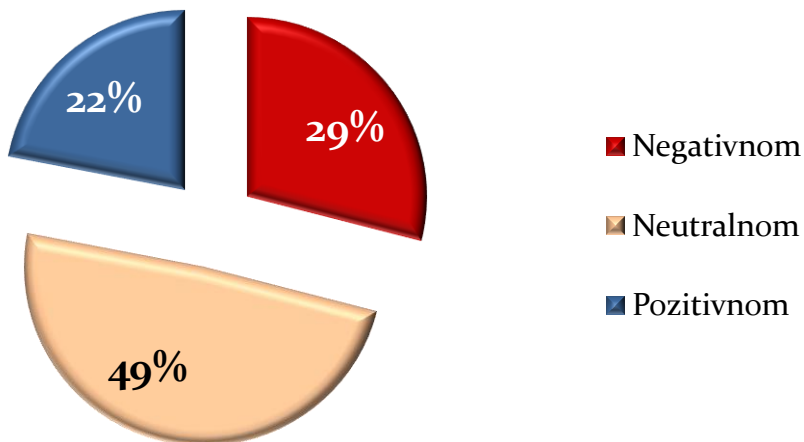
Stoga, ne čudi činjenica da više od polovine ispitanika tvrdi da ima dovoljno i više nego dovoljno informacija o životu Roma u Srbiji.

Nešto manje od četvrtine ispitanika u Srbiji smatra da nema dovoljno informacija, dok je još 22% onih koji smatraju da imaju veoma malo informacija o životu Roma u Srbiji.

Sa druge strane, polovina ispitanika tvrdi da ima sasvim dovoljno informacija, a još 6% ispitanika tvrdi da imaju i previše informacija i saznanja o životu romske zajednice u Srbiji.

Grafikon 12 - U kom kontekstu se najčešće pominju Romi u razgovorima u kojima Vi učestvujete?

Razgovori koje građani Srbije vode, a koji se tiču Roma, se uglavnom vode u neutralnom tonu, slično većini svakodnevnih razgovora – *Grafikon 12*.

Polovina ispitanika tvrdi da su njihovi razgovori koji se tiču Roma, a koje vode sa svojom porodicom, prijateljima i poznanicima neutralni bez pozitivnog ili negativnog prizvuka.

Zabrinjava podatak da čak 29% ispitanika priznaje da su njihovi razgovori koji se tiču Roma u najvećoj meri negativni. Svoje razgovore o Romima pozitivnim ocenjuje nešto više od petine ispitanika.

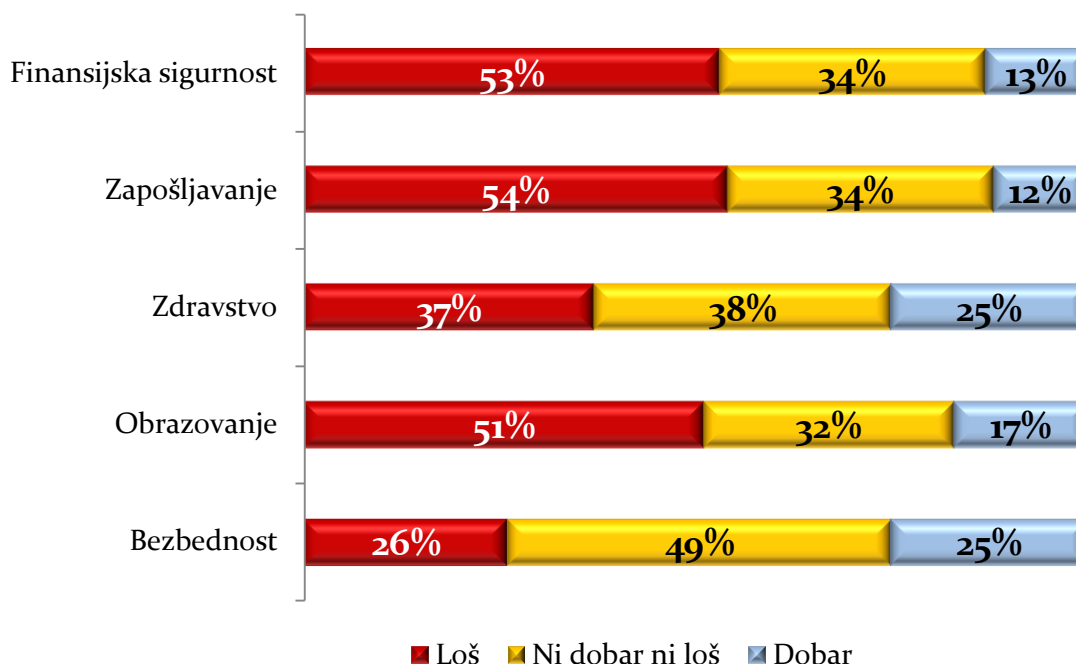

7. U kojim oblastima su Romi najugroženiji?

Koje su to oblasti u kojima su Romi u Srbiji najviše ugroženi i na koje treba obratiti posebnu pažnju? – *Grafikon 13.*

Među pet oblasti svakodnevnog života koje su ponuđene ispitanicima, položaj Roma je najbolje ocenjen u oblasti **bezbednosti i zdravstva**.

Grafikon 13 – Položaj Roma u sledećim oblastima

Zdravstvo i bezbednost su jedine dve oblasti među ispitivanim u kojima je manje od polovine ispitanika ocenilo položaj Roma u Srbiji kao loš!

Može se zaključiti da građani smatraju da kvalitet bezbednosti Roma u Srbiji ne treba dovoditi u pitanje, pa smo tako u našem istraživanju pronašli tek za nijansu više onih koji smatraju da ja položaj Roma u oblasti bezbednosti loš u odnosu na one koji ga smatraju dobrim.

Treba istaći da polovina ispitanika smatra da je bezbednost Roma u Srbiji na nivou bezbednosti ostalih građana, tj. da se njihov položaj u oblasti bezbednosti ne razlikuje od položaja drugih nacionalnih zajednica i većinskog naroda u Srbiji.

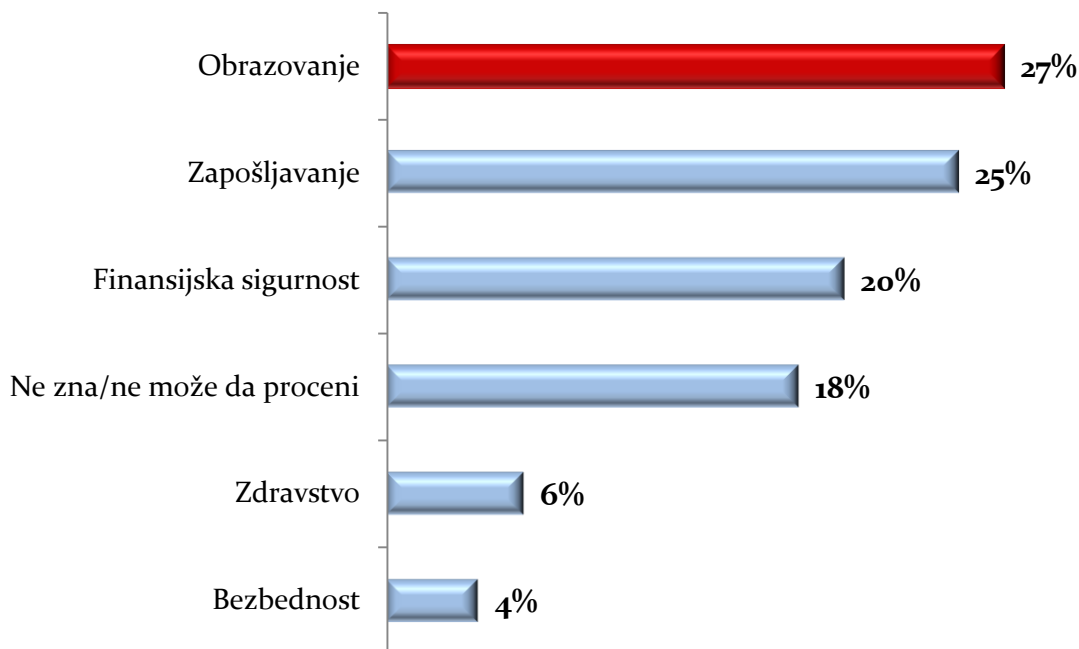
Slična je situacija i sa zdravstvom u kome je ipak nešto više onih koji smatraju da su Romi u ovoj oblasti u lošem položaju u odnosu na one koji ga ocenjuju dobrim.

Sa druge strane, posebno kritične oblasti svakodnevnog života sa kojima se susreću Romi su **obrazovanje, finansijska sigurnost i zapošljavanje**.

U tri navedene oblasti procenat ispitanika koji položaj Roma smatraju lošim prelazi polovinu.

Dok se finansijska sigurnost građana Srbije generalno (ne samo pripadnika romske zajednice) može oceniti lošom, zabrinjava percepcija položaja Roma u pogledu zdravstva i obrazovanja, gde čak i oni ispitanici, koji smatraju da ne postoji diskriminacija Roma u Srbiji, moraju priznati da je položaj Roma u ove dve oblasti daleko ispod svakog republičkog standarda.

Grafikon 14 - U kojoj od ovih oblasti je položaj Roma najlošiji?

Važnost pristupa kvalitetnom obrazovanju i mogućnost pronalaženja posla predstavlja osnovu za kvalitetan život pripadnika romske nacionalne manjine. Ovo je nešto sa čim se slaže i

većina ispitanika, koja smatra da su Romi trenutno najugroženiji upravo u pogledu dobijanja kvalitetnog obrazovanja i mogućnosti da dođu do sigurnog i barem pristojno plaćenog posla.

Više od četvrtine populacije (27% ispitanika) smatra da je obrazovanje oblast u kojoj je neophodno načiniti pomak po pitanju položaja romske zajednice, a još 25% ispitanika izdvaja zapošljavanje kao oblast u kojoj je položaj Roma najgori!

8. Sažetak

- ✓ I pored svih objektivnih pokazatelja teškog položaja pripadnika romske zajednice, svega 13% od ukupnog broja ispitanika smatra Rome najdiskriminisanim grupom građana u Srbiji.
- ✓ Da građani Srbije često nisu realni u sagledavanju položaja Roma u svojoj zemlji, dokazuje i činjenica da četvrtina ispitanika smatra da Romi u Srbiji žive dobro! Tek svaki treći ispitanik priznaje da je položaj Roma u Srbiji loš.
- ✓ Stav građana Srbije prema Romima se umnogome može objasniti činjenicom da gotovo polovina ispitanika smatra da su za položaj Roma najodgovorniji upravo oni sami(!) bilo da je reč o pripadnicima naroda ili o romskim organizacijama i političkim reprezentima/partijama.
- ✓ Veoma je malo onih koji smatraju da građani Srbije svojim ponašanjem i stavovima prema Romima uzrokuju njihov loš položaj u zemlji – svega 12% ispitanika.
- ✓ Čak dve petine ispitanika tvrdi da Romi nisu uopšte diskriminirani u Srbiji, a više od polovine ispitanika (53%) smatra da se država trudi da ih svojim aktivnostima uključi u normalne društvene tokove.
- ✓ Građani prepoznaju snagu medija i važnost njihove uloge u poboljšanju/pogoršanju položaja Roma unutar Srbije. U ovom procesu posebno je važna uloga TV stanica, koje i dalje predstavljaju glavni izvor informisanja prosečnog građanina Srbije (za 62% ispitanika televizija i dalje predstavlja glavni izvor informacija).
- ✓ Mediji u Srbiji, u svom izveštavanju ne odvajaju Rome od ostalih građana Srbije, pa čak i podstiču smanjenje diskriminacije Roma, barem prema mišljenju naših ispitanika.

Република Србија
ВЛАДА
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА

- ✓ Da li uz pomoću medija ili ličnim kontaktom i spoznajom, građani Srbije tvrde da imaju na pretek informacija o životu i položaju Roma u Srbiji. U svojim razgovorima sa prijateljima, rodbinom i poznanicima, o Romima najčešće razgovaraju neutralno, mada 29% ispitanika priznaje da su razgovori koji uključuju Rome ipak negativnog karaktera.
- ✓ Bez obzira što dobar deo ispitanika smatra da Romi u Srbiji žive sasvim dobro, kada smo ih pitali kakav je položaj Roma u pet oblasti koje čine svakodnevni život, dobili smo priznanje da situacija i nije tako sjajna, posebno ne po pitanju obrazovanja, zapošljavanja i finansijske sigurnosti.
- ✓ Kao posebno kritične oblasti po pitanju položaja Roma, građani Srbije izdvajaju obrazovanje i zapošljavanje
- ✓ Sa druge strane, građani Srbije su uvereni da je bezbednost Roma na veoma visokom nivou, pa tako po četvrtina ispitanika smatra položaj Roma po pitanju bezbednosti dobrim, odnosno lošim, dok ostali tvrda je on istovetan kao i položaj drugih građana Srbije.